

Fotografera vilda djur i Östra Finland

Detta är utsikten från en del av gömslen

Jouko Arvonen

www.fotosidan.se/joukoarvonen

www.wbb.fi

Version 3

"All seasons, when the bears are awake are suitable for photographing, but the finest pictures you get either in spring, when there is snow or in autumn, when you can see the most handsome bears and wolverines in the very colourful scenery".

Wild Brown Bear - WBB

Heter stället vi skall åka till. Den ligger i höjd med Kajaani och är lokaliserad ett par kilometer från ryska gränsen. Jag har lärt mig några saker om att resa dit och fota björn som jag tar upp här. Det går att fota även järv, varg och havsörn. Men det är för björnen man åker dit för första gången. Björnen är det största köttätande rovdjuret i Europa.

Vår destination ligger vid Kuhmo - två kilometer från ryska gränsen. Björnarna vandrar över gränsen. Vi landar i Kajaani flygplats och blir hämtade med bil till WBB. På eftermiddagen sitter vi i gömslen! Och fotar björnar och andra vilda djur.

Det är en speciell känsla att möta en vild björn. Det är lite läskigt, man är inte oberörd av det. Vissa björnar är stora och hanarna kan väga upp till 350 kilo och var närmare tre meter stående på bakbenen. Den största brunbjörnen som skjutit kommer faktiskt från Kuhmo, de vägde 373kg. En hane kan vandra 10 mil om dagen! Vi kommer att träffa flera hanar och det är utmärkande att de är olika till färgen. De heter brunbjörnar men en del är nästan svarta - en del ljusa till färgen. Vi kommer, om vi har tur att träffa honan med ungar. Men det är mer osäkert i början av säsongen.

Det finns även andra djur som är intressanta. Järven och vargen samt havsörnen som håller sig till det vita havet på ryska sidan. Den stannar här under sin flytt och kommer hit för att hitta mat. Jag rekommenderar att vara beredd att fota järven, vilket är svårt eftersom den springer snabbt fram och tillbaks och är lägre än björnen, vilket gör att den går bland gräset och småväxter. Det gäller att ha koll på fokuseringen. Det gemensamma för alla miljöer är att du sitter fast i ett gömsle i ett antal timmar. Du kan inte flytta på dig! Jag har tillbringat 15 nätter på wbb under 2010 och 2011

Glöm inte att det finns även järv i trakterna. Svårt att fota och därmed en utmaning. Järv brukar besöka stället några gånger i veckan.

Det här är min första järvbild och jag hade tur. Järven stod på bakbenen ett par sekunder och jag lyckades fokusera på djuret mellan trädstammar. Förresten, järven är den värsta fienden boenden i norr upplever, djuret dödar urskillningslöst renar. Det tar sig lätt fram även i djup snö, vilket t ex renar inte klarar av. En riktig best.

Flyga till björnar

Vi åker Finnair på morgonen från Stockholm. Det går ett flyg 08.40 från Arlanda och är i Kajaani fyra timmar senare. Man hinner till björngömslet till 16.00. Kamerautrustningen skall ni ha i handbagaget. Om ni har stora talen (400-600mm) som inte får plats kameraväskan så kan man chansa med två handbagage, men det gillas inte av flygbolaget alla gånger. Det är alltid tveksamt att placera dyr utrustning i resväskor, även om risken är liten att det kommer bort eller skadas.

Att vara beredd

Det gäller att ha utrustningen klar med inställningar när björnen kommer fram. I regel ser man kanske inte björnen komma utan man ser att den står där plötsligt. En av anledningarna är att deras färg smälter in i omgivningen och det andra är att de går tysta, man hör inte dem komma från skogen fram till myran. När björnen är inom synhåll så skall man ha utrustningen klar för att ta bilder. Jag brukar ställa in successivt kamerans inställningar så att om björnen kommer inom närmaste 15 minuter så får jag en tekniskt bra bild. Björnen väntar inte på dig utan ha/hon passerar dig med raska steg. Kanske står på bakbenen ett par sekunder och spanar.

Att vara beredd skall tas bokstavligen. 2010 åkte jag till wbb på hösten i syfte att fota björnmamma med fyra ungar. Det sådes att hon hade visat sig med ungarna. Familjen dök upp från skogen och plötsligt stod de där. Det är intressant att veta att björnhonor väljer att para sig med så många hanar som möjligt för att undvika att hanarna dödar ungarna. Hanarna gör detta för att honan ska kunna bli dräktig igen så att hanen kan sprida sina gener vidare. Om hanen däremot känner igen honan så lämnas ungarna ifred.

*Björnmamman ser ut att ha koll på mig!
Men hon kollar även eventuella hanar för att skydda sin familj. Problemet att fota den här familjen var att en av ungarna nästan jämt var utanför bilden. Jag hade en stor reportage artikel i en av Finlands största dagstidningar om den här björnfamiljen. Honan är förmodligen på gång med nya ungar till sommaren – det blir intressant att eventuellt träffa henne!*

Ordningsregler

På dagen är man på 'lodgen' och äter och sover samt kollar på bilder. Från kväll till morgon sitter man i ett gömsle och det är förbjudet att gå ut från gömslet utom när guiden lämnar och hämtar dig. Stäng av mobilsignalen. Jag har använt sms i gömslet för att skicka meddelanden till någon annan. Man skall vara absolut tyst. Rigga upp grejorna snabbt och vänta på björnen. Det finns en brits i gömslet på vilken man kan sova mitt i natten ett par timmar. I vissa gömslen kan man vara två samtidigt. Det är en fördel att vara två, man kan titta på olika håll och turas om att kika ut. Man går till gömslet vid 16.00 tiden på eftermiddagen och stannar där till kl. 07.00 (08.00). Innan vi beger oss till gömslen får vi en kort information. I varje gömsle finns det en toa med lock. Så man uträttar sina behov inne i gömslet. Undvik parfymer och dofter i gömslet!

Bild på "lodgen" med restaurang och auditorium. Vi bor i ett hus bredvid detta. Vid stranden finns det en äkta finsk rökbastu som vi kan prova!

Avstånd

Björnarna befinner från dig max hundra meter och som närmast någon meter. Detta ställer egentligen inga större krav på utrustningen. Detta innebär att man kan fota björn på väldigt nära håll. Havsörnen håller till där och kan var ett

trevligt objekt att fota. Det krävs dock ett teleobjektiv och eventuellt konverter. De är ju stora fåglar men relativt sätt mindre jämfört med björnen.

Miljöer

På detta ställe vi skall besöka finns en skogstjärn runt vilken björnarna brukar vandra. Man kan få trevliga speglingar i vattnet. Från gömslen vid vattnet kan man få en ganska fri sikt. Man kan fota björn på myran och även i en skogsmiljö. Det senare har nackdelen att det är mörkare i skogen och man har inte samma fria sikte som på myran och vid sjön. Man kan fota björnen på myran med häftiga motljuseffekter på kvällen.

Havsörnen syns till ofta. Den är lite svårare att fota eftersom den är relativt liten, men har man tur så tar den ett byte framför din kamera!

Gömslen

Det finns totalt 14 gömslen på området. De flesta ligger vackert vid en skogstjärn. I det vänstra gömslet får två personer plats med öppningar mot vatten. I den högra lilla timmerstugan kan två personer fota åt varje håll. Från lodgen promenerar man 700 meter till gömslen. Om man har svårt att ta sig dit gående med packningen går det att bli transporterad med bil!

Det finns 14 gömslen att välja mellan. Det är bra att inte stanna i ett och samma gömsle alla tre nätter.. Försök variera miljöerna. Du kommer uppskatta senare att ha en variation i typer av bilder!

Kamerahuset

Några av er har kamerahus med fullformat (35 mm) och en del har mindre sensorer, s.k. APS-C sensor. Sitter i de flesta kamerahusen i instegsmodellerna. Det senare har fördelen att man använder s.k. multiplikator för objektiven. Ett 200mm objektiv blir 320mm i en mindre sensor då jag räknar med multiplikator 1.6. Några är förtjusta i dem för att man får lite gratis förlängning av objektiven. Kameror med mindre sensor är lite billigare, vilket är en fördel samt att man får en förlängningseffekt. När sensorn är mindre kan objektiven byggas mindre i storlek och blir lättare. Bilderna kan ha en jämn kvalitet över hela bildytan eftersom man slipper ofta förekommande kvalitetsförluster vid bildhörnen.

Fullformat har storlek på sensorn 24x36 mm vilket är storleken i vanliga analoga kameror. Fullformatet ger kortare skärpedjup, ger större vidvinkel och bilderna kan croppas mer vid behov. Canon 1Ds/5D and Nikon D3/700 är vanliga fullformat kameror. För att utnyttja fullformatsensorn skall objektiv anpassade till den användas. Nikon har både DX och FX, den senare är för fullformat kamerahusen. Viktigare än att ha stor eller liten sensor är kanske om du har en gammal eller ny kamera, utvecklingen har gått snabbt under de senare åren.

Objektiv

Har man ett kamerahus bör man kanske satsa på ett zoomobjektiv som fungerar på nära och längre distans. Har man två kameror så kan man ha en fast tele på den ena och kortare zoom på den andra. Det mest användbara är en zoom på 70-200mm. Det mest användbara fasta objektivet enligt min erfarenhet är 300 eller 400mm på fullformat. Har man ett kamerahus så skulle jag välja zoomobjektivet. Kan man kosta på ytterligare ett kamerahus så är det givet att välja ett fast objektiv på det. Detta gäller om man är på sitt första besök på stället. Det är bra att ha ett ljusstarkt objektiv, då kan man fota lite extra tid då det är som mörkast. Har man björnbilder och vill få en specifik bild med kvalitet då kan man välja utrustningen mer selektivt. I början fotar man björnen i alla lägen – lite senare tar man de bilder som ger mervärde! Eller kanske bara njuter av att se djuret i vildmarken. Ett tips är att vänta björnen komma närmare innan du fotar, kameran ljudet kan skrämna det.

Filma

Går utmärkt. De flesta har en kamera med filmfunktion. Tänk på att ha en mikrofon som kan ställas utanför gömslet. Du måste göra det vid ankomsten till gömslet. Det går inte att fixa med det när du sitter i gömslet.

Om det inte händer så mycket med björnar, vargar och järv så kan man studera korparna. Deras läten avslöjar när björnen kommer!!!

ISO

Är ett måste att använda aktivt. Börja med ISO 100 och skruva upp till 3200 och mer när det blir mörkare. Ställ in talet i förväg så du är beredd ta en bild. ISO talen fungerar lite olika i era kameror. En del kanske kommer upp till 1600 ISO, andra till 3200 ISO och vissa kameror klara 6400 och mer. Det bästa är att du testat din kamera med olika ISO talen och ser hur kvaliteten blir.. En brusig bild kan man ta om alternativet är inget alls!

EV kompensation

En av de viktigaste knapparna i din kamera som skall användas. Du kan ha den i läge +- 0 i vanliga fall. Dock uppstår det lägen med motljus då solen är ganska lågt i förhållande till horisonten. Jag brukar ställa ev på minus minst ett steg för att undvika att bilderna blir sönderfräta. Vet att vissa vill öka ev till plus, d.v.s. exponera enligt skuggsidan, men det rekommenderar jag inte. Det dynamiska området som din kamera akan hantera är olika, d.v.s. hur ljus och mörkt din kamera klarar att återge. Min erfarenhet är att digitala kameror inte alltid är så bra på det. Detta kan innebära att du får genombrända delar i bilden, vilket inte kan räddas eftersom de inte innehåller någon digital information. Således försäkra dig om att inte få frätade bilder. Jag brukar ställa EV kompensationen på minus (- 0.3) och exponera lite ljusare i datorn om det behövs.

Solen upp och ned

Solen går upp vid 01.20 och ned vid 23.17 i juni/juli. Det innebär att du kan sova en timma om du känner för det. I mitten av maj går solen upp 02.50 och ned vid 21.38. Det innebär att du har många timmar att vaka och spana djur.

Ljusmätning

Använd centrumvägd metod. Det ger det bästa resultatet. Punktmätningen fungerar dåligt eftersom vissa björnar är väldigt mörka och då blir omgivningen överexponerat. Hade en kollega som förstörde sina bilder genom att använda

punktmotoden. Då var björnen väldigt mörk och på nära håll. Jag rekommenderar centrumvägd även för järv-, varg- och örn motiven. Det innebär att du ställer in på centrumvägd och låter bli att ändra på det. Observera att du inte får använda blyxt! Blyxten kan slå till i auto-lägen, så använd inte det!

Af-fokus

I vissa kameror kan man välja flerpunkts mätning (dynamiskt AF-område). Jag rekommenderar inte att använda det. Skälet till det är att det finns träd och buskar samt gräs som gör att björnen blir oskarp. Min kollega råkade ut för det när björnen stod på bakbenen bakom en tall, han fick skärpan på tallen och björnen oskarp. Jag väljer punktmotoden. Ta reda på hur man väljer det i din kamera. I de flesta kamerorna kan man flytta fokuspunkten beroende var motivet befinner sig i bildrutan. Jag använder det aktivt. Om man vill ha spegling av björnen i vattnet, så gäller det att inte ha fokuseringen i mitten av bilden utan högre upp i bildrutan. I mitten finns strandkanten, björnen står någon meter från den bakåt. Däremot kan det vara bra att välja kontinuerlig fokusföljning, som fungerar även vid serietagning.

Den här situationen kan uppstå. Björnen befinner sig bakom träden. En flerpunkts mätning skulle förmodligen fokusera på första trädet. Jag valde en punktfokusering. Björnen var ca 10 meters avstånd, Nikkor 24-70 på 42 mm, bländare f5.6.

Utlösarlägen

Du kan välja manuellt, slutar- eller bländarprioritet. En del kanske använder auto läget. Jag brukar ställa in bländaren och orsaken är att ha kontroll över skärpedjupet. Björnen och även andra djur gör sig ofta bäst när de kan isoleras från omgivningen. De har ju en benägenhet att smälta in i miljön och det kan motverkas med val av korta skärpedjup. Var inte rädda att välja bländare 2.8 om ni har möjligheten. Jag vet att en del av er undviker det eftersom du riskerar oskärpa. Men våga ta risken, den betalar sig! Då gäller det att fokusera på björnens ögon! Visst skall man ha koll på slutartiderna, det får inte blir för långa slutartider på grund av rörelsesoskärpa, djuren rör på sig hela tiden. Utom korparna som sitter i trädet och vaktar. Korparnas läten avslöjar när björnen kommer!!

En utmaning för en fotograf för att få skärpan på björnen. 400mm, f5.6. Björnen kommer mot mig på myran och jag väntar på att ta bilden när han är mitt emellan träden!

Stativ

Fotograferingen sker med stativ, men ta inte med hela stativet utan endast kullledshuvudet, det sätter man fast i en bänk som finns i gömslet. Har du två kameror så ta med två kullledshuvud. Nedan i bilden ser du ett exempel på ett kullledshuvud. Det finns givetvis andra typer och andra märken.

VR lägen

De flesta objektiven har s.k. skakningsreduktion och det skall man i regel ställa i 'off' läget, eftersom kameran är på stativ. Vissa tele har läget 'tripod', använd det läget om möjligt. Ställ in dessa lägen redan hemma innan du åker till stället. Många fotografer har förstört sina bilder med dessa tekniska finesser som finns i kameror eller objektiven.

Raw eller jpeg

Rekommenderar att fota i Raw. Fördelen är att det går att arbeta med filerna mer än jpeg filerna. Det kräver dock mer minne, d.v.s. större lagringskapacitet. Men det går ju att ha flera kort. Räkna med att ni tar 300-600 bilder per dygn. 8 gigabyte går åt lätt.

Strömkälla

Se till att du har fullt laddade batterier till kameran. I regel räcker det med ett fulladdat batteri. Jag har med ett reservbatteri. Rekommenderar.

Dator

Ha med dig en laptop och en extern hårddisk. Jag brukar tömma minneskortet på morgonen till datorn och gå igenom bilderna och göra en preliminär sortering av bilderna. Det är ett tillfälle att göra justeringar och lära av till nästa fotopass.

Specialeffekter

När du tagit några björnbilder så kan du börja fota mer kreativt. Testa och pröva med specialeffekter. Starkt motljus, dimma, längre slutartider, kort skärpedjup, björn i landskap, sprutande vatten osv. Björnen kan simma, klättrar i träd, springer, parar osv. På våren kan man se hanarna jaga varandra inför parningen. Har man tur så kan man bli vittne till ett slagsmål, vilket kan gå häftigt till.

En björn vandrar i bilden med fullmåne i bakgrunden med spegling i vattnet nedanför. Här är det en fördel att se hela landskapet.

Björnarna kan komma så nära att du undrar om du vågar 'klicka' en bild. Då är det bra att ha en vidvinkel med sig. Specialeffekter kan man få om man får björnen med andra djur i bilden, vargen, korpar eller dylikt. Månen kan vara en dekorativ effekt i en björnbild. Bestäm dig för några motiv och effekter som du gillar fota och prova på. Å andra sidan skall du vara öppen för helt oväntade händelser. Tänk å om du skall fota björnporträtt eller björn i landskap t.ex. Jag tycker att landskap med björn i är trevligt. Det finns en del måsar som äter åtel, Det är inte så trevligt alla gånger att få måsar med i bilden. Sådana bilder vill man inte ha.

När du tagit några björnbilder kan du börja fota mer kreativt. Specialeffekter kräver att du kan din utrustning och kan ställa ev, ISO, bländartalet osv.. Den här bilden tog jag i starkt motljus med EV -1.0. Med RAW formatet. Björnen ser ut att gömma sig bakom trädet. Jag var för övrigt inställd på att fota i motljus och väntade att björnen skulle komma från det hållet, d.v.s. från solsidan. Det är inte alltid björnen ställer sig på bakbenen, men när den gör det så skall man vara beredd att ta en serie bilder.

Björnhonan med ungar

Det förekommer en björnfamilj nästa varje år på WBB. Björnhonan föder ungarna i idet och har dem sommaren och övervintrar med ungarna i idet kommande vintern. På sommaren därefter skall hon para sig med en hane och då avklippas även banden till ungarna. Björnhannen äter sina ungar om han får en möjlighet till det. Det är faktiskt en tredjedel av ungarna som blir mat till hanen. Honan försvarar sin familj med näbbar och klor, och kan vara aggressiv om hon hamnar i ett trängt läge. Årets ungar som är födda i idet kanske inte kommer fram under våren, men först efter sommaren. Men fjolårets ungar kan komma fram under våren. Jag fotade björnfamiljen med fyra ungar 2010 i september och samma familj 2011 i april. Även järven har syns till med ungarna.

Tysthet

Det är viktigt att vara alldeles tyst speciellt på vårkanten. Kameraljudet tycks inte störa djuren. Det kan vara svårt att undvika ljud i gömslet, speciellt när man flyttar position inne i gömslet. Att tappa saker mitt i händelserna när björnen kommer är värre. Ställ därför saker och ting så att de inte faller ner och för oväsen.

Rekommenderad klädsel och förväntad temperatur

På sommaren i juni och juli är det sommarväder och det är ljus hela natten så gott som. Värmen kan vara ett problem i gömslen, reservera med dig ordentligt med vatten. Det kan även uppstå imma i de små fönsterrutorna i gömslen. Mygg kan finnas även om jag inte själv har upplevt det som ett problem. Gömslen är 'myggtäta'. Det som gör att gömslen blir varma är att de är klädda med skumgummi inuti. För att dämpa rörelser och ljud. I april och maj skall man vara klädd med varma kläder. Det kan bli nollgradigt utomhus. I gömslet finns det en sovsäck som man kan ha på sig eller krypa in i. Vanliga vandrarkängor är bra och ha. På myran går man längs bräderna. Som jag i bilden.

På sommaren kan man gå i shorts. Det kan finnas mygg – men inne i gömslet är det myggfritt. På våren och hösten kan det bli nollgradigt utomhus. Foto Thomas Atterdal.

Newsletter 2011

Följande rapport är skriven av ägaren av wbb, Ari Sääski. "The past year, 2011 has been the best as far as photographing and watching the bears, wolves, wolverines and white-tailed eagles is concerned. All these animals have visited the cabin area regularly almost every evening and night.

From the 10th of April until the 5th of October we have seen at least 20-25 different bears and up to 8 bears during one evening. The probability to see at

least one of these animals has been between 80 to 100% depending on the month.

We have had the wolverines, up to 4 different individuals at the same time. The probability to see these animals was between 60 to 80% depending also on the month.

We have had a pack of 4 to 6 wolves and during one evening one could see up to 3 at the same time. The possibility to see a wolf is about between 40 to 80% depending on the month" Ari Sääsäski

Min egen utrustning

Nikon D7000, Nikon D3, Nikon AF-S 70-200 f2.8 G VR IF-ED, Nikon AF-S 24-70mm f/2.8 G ED, Nikon AF-S 14-24/2.8 G ED, Nikon AF-S TC-20E III, Nikon AF-S 400mm f/2.8 G ED VR (inlånad). All utrustning ryms i en kameraväska utom 400mm teleobjektiv, som jag haft som extra handbagage.

En 400mm f2.8 väger ca 5 kilo och får inte plats i kameraväskan. En ideal zoom som jag skall försöka ha med mig är en 200-400mm /f4.

Fakta om Brunbjörnar

Brunbjörnen känns igen på sitt stora huvud, små ögon och öron samt puckeln över frambogen/skulderpartiet. Pälsen är tjock och färgen varierar från ljusbrun till mörkbrun. Yngre björnar har ofta en ljusare halsbandslik teckning runt halsen. Brunbjörnen har sommar- och vinterpäls och byter dessa under sensvåren respektive tidig höst. Brunbjörnen uppvisar en rad lokala variationer över sitt stora utbredningsområde vad gäller storlek, vikt, skallform och färg på päls. Generellt kan man säga att brunbjörnen är större ju längre norrut den förekommer. I en normalt byggd individ har den en längd, från nos till svansrot, mellan 1,7 till 2,8 meter och en mankhöjd på cirka 90 till 150 centimeter. Vikten varierar beroende på årstid, men är som störst på hösten innan vintersömnen. Medelvikten för en hane är 100–300 kg, för en hona 60–200 kg. Den största

brunbjörn som fällts i Europa sköts i Kuhmo i Finland i oktober 2007 och vägde 373 kg. (Källa Wikipedia)

Er reseledare/ Jouko Arvonen